

Ініціативна група

*Без молодого потенціалу наука приречена,
давайте творити науку разом!*

Молоде науково-публіцистичне
інтернет-видання

ЮРИДИЧНИЙ КОЛОС

Презентаційний випуск

Київ-Харків
2013

УДК 340.1
ББК 67.0.22
Б24

Редакційна рада:

проф. Ю. Г. Барабаш, А. В. Матат, Б. С. Мохончук

Б24 Молоде науково-публіцистичне інтернет-видання «Юридичний колос».
Презентаційний випуск : Збірник науково-публіцистичних матеріалів / За ред. проф.
Ю. Г. Барабаша.— К. : вид-во «Три К», 2013.— 80 с

ISBN 978-966-7690-21-2

Презентаційний випуск Молодого науково-публіцистичного інтернет-видання «Юридичний колос» присвячене актуальним державно-правовим і суспільним темам.

Матеріали вміщують молоді та перспективні погляди, не позбавлені «здорового глузду» і реальних пропозицій щодо вирішення конкретних питань, що турбують широке коло читачів.

Видання буде цікаве науковцям, викладачам, аспірантам, студентам, громадським діячам, юристам-практикам та усім, хто прагне отримати знання з актуальних державно-правових і суспільних тем.

УДК 340.1
ББК 67.0.22
Б24

© Колектив авторів, 2013

ISBN 978-966-7690-21-2 © М. А. Успенський, художнє оформлення, 2013

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ «ЮРИДИЧНОГО КОЛОСУ»!

Сучасний інноваційний світ вимагає від представників різних професій постійного пошуку нових форм та методів роботи. Не обходить ця проблема і юридичну громадськість, особливо тих її представників, які обрали собі шлях науковця.

Перед Вами новий нестандартний проект молодих дослідників-правників із Харкова, Києва та інших юридичних центрів нашої країни. Метою цього проекту є налагодження постійного спілкування задля проведення дискусій, обговорень найбільш складних і невирішених проблем юриспруденції. При цьому такий віртуальний дискусійний клуб буде функціонувати під патронатом більш дорослого покоління вчених. Переконаний у корисності такого починання.

Бажаю успіхів його ініціаторам, а учасникам і дописувачам — професіоналізму у дослідженнях, сміливості та відвертості у відстоюванні власної позиції!

Щиро Ваш

член-кореспондент НАПрН України,
доктор юридичних наук, професор,
науковий керівник проекту

Юрій Барабаш

ЗВ'ЯЗОК ТЕНДЕНЦІЙ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ МОЛОДІ З РОЗВИТКОМ КОМУНІКАТИВНОЇ ФУНКЦІЇ ПРАВА

Альона ТКАЧУК,

аспірантка кафедри загальноправових
дисциплін та міжнародного права
ОНУ ім. І. І. Мечникова
(м. Одеса, Україна)

Інформаційний чинник, який завжди виступав впливовим фактором суспільного розвитку, в сучасному інформаційному суспільстві став виконувати ключову організаційно-управлінську та регулятивно-контрольну функцію. Сучасний стан суспільного розвитку визначають як етап формування інформаційного суспільства. Глобалізаційні тенденції, які характеризують сучасну цивілізаційну епоху, передусім, проявляються саме в інформаційній сфері, забезпечуючи діалог культур і цивілізацій у всіх без виключення напрямках життєдіяльності людства. Інформаційного забезпечення потребують сьогодні всі сфери суспільної діяльності. Правосвідомість, правова культура молоді не є виключенням.

Проблеми генези та властивостей інформаційного суспільства стали предметом дослідження багатьох західних і вітчизняних вчених, серед яких: М. Кастельс, П. Бурд'є, В. Бюль, Ж. Делез, Н. Оніщенко, П. Біленчук, Б. Кормич, Т. Костецька, Є. Кравець, Н. Лебедева, В. Монахов, В. Наумов, Р. Шагєва, С. Сунегін, А. Фомін, Д. Іванов, І. Семенова, В. Сілаєва, Г. Градосельська, С. Коноплицький, В. Щербина, Є. Прохоренко, С. Романенко, Н. Коритнікова та ін.

Правосвідомість досить давно є предметом дослідження багатьох вчених. Однак в період глобалізації, переходу до інформаційного суспільства правосвідомість потребує нових підходів до її визначення. Загальновідомо, що право виконує певні функції: економічну, політичну, виховну, регулятивну, охоронну, комунікативну тощо. Остання функція полягає у тому, що право, як інформаційна система, є засобом зв'язку між суб'єктом і об'єктом управління, специфічним «посередником»

між законодавцем і суспільством, між творцями правових приписів і фізичними або юридичними особами [1, с. 168].

Комунікативна функція права сьогодні набуває особливого значення. Вона передусім відтворена в категорії «інформаційний правовий простір» та представлена багатьма складовими, серед яких: соціальні мережі, ТВ- та радіопрограми, правова складова діяльності ЗМІ, п'єси, кінематографічні та художні твори, монографії тощо. Всі перелічені чинники є комунікативними засобами, що містять або можуть містити певну інформацію на правову тематику, а відтак впливають на рівень правосвідомості молоді.

Сьогодні поняття «комунікація» у суспільному житті стає все більш актуальним, правовий простір не є виключенням. Комунікативна функція правової культури проявляється у спілкуванні, у можливості суб'єктів адекватно сприймати і використовувати правову інформацію [2, с. 631]. Вона дає змогу особі на підставі набутих знань зорієнтуватися у правовому просторі з метою забезпечення безконфліктного співіснування з іншими суб'єктами. Комунікативна функція забезпечує спілкування людей і їх груп в юридичній сфері, впливає на це спілкування, акумулюючи у правовій культурі все цінне, що було властиве минулим поколінням, і запозичує прогресивні начала з правового життя інших народів і країн [3, с. 437].

Комунікативна функція правового виховання передбачає інформування населення щодо змін у галузевому законодавстві, у юридичній практиці; дає змогу вирішувати проблему відповідності теорії правового виховання правовій практиці, а також введення у правовиховний процес новітніх технологій, що надасть можливість значно підняти рівень правовиховної роботи, її якість та ефективність. Використання нових досягнень різних галузей суспільних наук має концептуально спиратись на практику [4, с. 425].

Комунікативна підсистема правової системи — це інтегративні (сумарні) зв'язки всіх підсистем правової системи суспільства, які в цілому визначають ефективність правового регулювання, законність, правопорядок [5, с. 67].

На нашу думку, окрім класичних пізнавальної, оціночної, регулятивної, правотворчої та виховної функцій правосвідомості, доцільно

виділяти ще і комунікативну функцію, адже вона поєднує людину і суспільство, є важливим фактором, який забезпечує стійкість і цілісність суспільства.

Спілкування, професійна діяльність, дозволя та комунікації на сьогодні здебільшого відбуваються через Інтернет-простір, тому з впевненістю можна говорити про сформоване глобальне інформаційне суспільство, в якому обробкою інформації та її вищої форми — знань — зайнято більше людей, ніж обробкою сировини та матеріалів. Запровадження новітніх інформаційних технологій значно прискорює процес отримання, обробки, аналізу інформації. Соціокультурні перетворення, інформаційно-технологічна революція, реструктуризація капіталізму і поширення інформатизації в глобальному масштабі є невід'ємним елементом процесів зміни сучасного суспільства [6, с. 42]. З'явилась його нова форма — мережеве суспільство. В основу цього суспільства покладено мережевий принцип організації, який об'єднує і нову економіку, і ділове спілкування, і глобальний обмін інформацією (як вербальною, так і аудіовізуальною) [7, с. 53].

В межах цього суспільства набуває широкої популярності мережева комунікація, що виражається в тому числі у помітному зростанні числа соціальних Інтернет-мереж. Ці мережі виступають інструментом, за допомогою якого велика кількість користувачів глобальної мережі отримує додаткові можливості у спілкуванні. Сам термін «соціальні мережі» був введений у 1954 році представником «манчестерської школи» Джеймсом Барнсом у статті «Класи і збори в норвезькому острівному приході», яка увійшла до збірки «Людські стосунки» [8]. Він продовжив розвивати запропонований ще у 1930-ті роки Якобом Морено підхід до дослідження взаємозв'язків між людьми за допомогою соціограм, в яких окремі особистості представлені у вигляді точок, а зв'язки між ними — у вигляді ліній. Інші ідеї, що стали науковим фундаментом сучасного аналізу соціальних мереж, були сформульовані в 1970-ті роки.

У більшості досліджень не наводиться чіткої дефініції соціальної мережі. Причина в тому, що визначення соціальної мережі формулюється спеціально для кожного конкретного випадку і, таким чином, є дуже ситуативним. З технологічної точки зору соціальна мережа — це інтер-

активний, з великою кількістю користувачів веб-сайт, контент якого наповнюється самими учасниками. Сайт представляє собою автоматизоване соціальне середовище, яке дозволяє спілкуватися групі користувачів, об'єднаних загальним інтересом. Теоретично у якості соціальної мережі можна розглядати будь-яку онлайн-спільноту. Соціальна мережа утворюється читачами тематичного співтовариства, створеного на будь-якому сервісі блогів. Багато професійних співтовариств перетворилися на інструмент пошуку людей і пошуку роботи.

Соціальні мережі в їхньому сучасному вигляді мають цілий ряд додаткових можливостей, якщо порівнювати з попередніми інструментами спілкування користувачів. Головною особливістю сервісів нового покоління є інструменти пошуку потрібних контактів і встановлення зв'язків між людьми. За допомогою інструментів соціальної мережі кожен її користувач може створити свій віртуальний портрет-профайл, у якому докладно наводяться дані про себе, досвід роботи, захоплення, інтереси тощо. Наявність профайлу дозволяє використати механізми пошуку однодумців, одновірців, колег, людей, спілкування з якими необхідно в робочих, навчальних чи інших цілях [9].

Раніше вільне спілкування користувачів як таке у всіх сервісах (електронна пошта, телеконференції, групи новин, інтерактивні бесіди) зовсім не було самоціллю. Їхнім призначенням було забезпечення в першу чергу ділових завдань — інформування, обговорення проблем, ділові комунікації. Незважаючи на це, з їхнім поширенням і розвитком, з появою в мережі індивідуальних користувачів, зі здешевленням самих комунікацій й устаткування спілкування стало більш вільним, і в рамках цих сервісів стали з'являтися співтовариства — групи людей, об'єднаних спільними інтересами, серед яких обмін був істотно більш активним і протяжним у часі, аніж поза ними.

Отже, соціальні мережі слугують простором як для неформального спілкування друзів, так і для пошуку партнерів по роботі, розширюють ігровий досвід масових онлайн-ігор у мережі та можливості спілкування однодумців. В цьому сенсі можна говорити, що соціальні мережі як засіб комунікації впливають на розвиток суспільства в цілому та на рівень правосвідомості молоді зокрема. Одним з наслідків використання соціальних Інтернет-мереж є віртуалізація соціального життя, ко-

мунікацій. В. Бюль називає віртуалізацією процес підміни віртуальним простором за допомогою комп'ютерів реального простору [10, с. 16].

Формування правосвідомості суспільства відбувається через формування правосвідомості особистості, в тому числі у сфері інформаційних правовідносин. Завдання формування інформаційно-правової культури — наслідування поколіннями добрих звичаїв у формі правових знань, поваги до права і закону, соціально-правової активності.

У цьому постійному соціальному процесі можна виокремити умовно низку чинників. Насамперед на формування правосвідомості та інформаційно-правової культури впливає весь процес реалізації і застосування правових норм державними органами, процес правотворчості, стан законності та правопорядку, розвиток суспільних правовідносин. Цей процес значною мірою впливає на формування правосвідомості та правової культури особистості. Практика реалізації правових норм, зокрема у сфері інформаційних правовідносин, надзвичайно ефективно впливає на формування правових знань, правових орієнтирів, позицій і установок особистості. Вплив може бути негативним, коли норми права, наприклад у сфері інформаційних відносин, державними чиновниками формуються таємно і необґрунтовано, і позитивним, коли до формування норм публічного права (особливо на рівні законодавства) залучається широке коло наукової громадськості.

При переході до розбудови соціально орієнтованої держави, громадянського, демократичного суспільства посилюється необхідність формування правосвідомості та правової культури всіх суб'єктів суспільних відносин, оскільки без них неможливо побудувати такі державу і суспільство. За останні роки недостатній рівень інформаційно-правової культури у багатьох державних діячів, політиків зумовив кризу в економіці, а також у політичній системі. Ця криза негативно позначилась на формуванні правової культури і правосвідомості багатьох суб'єктів суспільних відносин. Вплив негативних ідей і культивування викривлених цінностей відбувається передусім через засоби телебачення, ЗМІ, кінотеатри, де пропагуються культ насильства, організованої злочинності, корупції тощо.

Щодо інформаційного забезпечення підвищення рівня правової культури населення слід зазначити, що останніми роками збільшився

випуск юридичної літератури, підручників, окремих збірок законодавства та інших нормативних актів, у тому числі на компакт-дисках, через Інтернет тощо. Проте на цей процес негативно впливає інший чинник — нестабільність законодавства, необґрунтоване прийняття нових законів, які суперечать раніше прийнятим, що створює конфлікт юридичних норм.

Сьогодні інформація, як одна з фундаментальних засад, на яких будується навколишній світ, в найрізноманітніших формах стає предметом та продуктом інтелектуальної праці великої кількості людей. У сучасній літературі підкреслюється, що сама людина для збереження статусу «людини розумної» має набувати статусу «людини інформаційної» [11, с. 9]. В наш час розвиток і освоєння інформаційно-комунікаційних технологій набули значення одного з дієвих факторів особистого, суспільного та державного розвитку.

Н. М. Оніщенко вважає, що однією з об'єктивних проблем, які породжуються функціонуванням глобального інформаційного суспільства, є проблема забезпечення дієвої протидії правопорушенням в сучасній інформаційній сфері. Вона відмічає, що в сучасній Україні є вже певні позитивні зрушення у правовому регулюванні інформаційних відносин [12]. Так, основними нормативно-правовими актами, які спрямовані на забезпечення належного стану інформаційної безпеки в нашій державі, зокрема, є Закони України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», «Про телекомунікації», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про основи національної безпеки України», Указ Президента України від 08.07.2009 року №514/2009 «Про доктрину інформаційної безпеки України» та ряд інших нормативно-правових актів [13; 14; 15; 16; 17; 18].

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що сьогодні посилюється вплив електронних засобів масової комунікації на формування особистості молодшої людини. Поширюється соціокультурна функція телебачення та Інтернету в умовах переходу до інформаційного суспільства. У ХХІ столітті поступово зникає розподіл на дорослий і підлітковий світ. Створені дорослими традиційно недоступні для дітей

інтелектуальний та комунікативний світи за сучасних умов стають прозорими. Отже, тенденції удосконалення правосвідомості молоді тісно пов'язані з розвитком комунікативної функції права.

Література:

1. Матузов Н. И., Малько А. В. Теория государства и права : учебник / Н. И. Матузов, А. В. Малько. — 3-е изд. — М. : Дело, 2009. — 528 с.
2. Радько Т. Н. Теория государства и права : ученик / Т. Н. Радько. — 2-е изд. — М. : Проспект, 2009. — 752 с.
3. Морозова А. А. Теория государства и права : учебник / А. А. Морозова. — 3-е изд., перераб. и доп. — М. : Эксмо, 2009. — 480 с.
4. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник / За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. — К. : Юрінком Інтер, 2006. — 688 с.
5. Оніщенко Н. М. Правова система: проблеми теорії : монографія / Н. М. Оніщенко. — К. : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. — 352 с.
6. Кастельс М. Информационная эпоха / М. Кастельс // Экономика, общество и культура; [пер. с англ. Б. Э. Верпаховский, А. Н. Субочев, Д. А. Тищенко]. — М. : Государственный ун-т, Высшая школа экономики, 2000. — 608 с.
7. Семенов И. Воля к идентичности: сопротивление и информационные технологии / И. Семенов // Интернет и российское общество; [под ред. И. Семенова]. Моск. Центр Карнеги. — М. : Гендальф, 2002. — 279 с. [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://pubs.carnegie.ru/books/2002/08is>. — Название с экрана.
8. О возникновении термина социальные сети [Электронный ресурс] // [Социальные сети от А до Я азбука социальных сетей]. — Режим доступа: <http://www.social-networking.ru>. — Название с экрана.
9. Социальная сеть. Термины и определения по социальным сетям [Электронный ресурс] // [Социальные сети от А до Я азбука социальных сетей]. — Режим доступа: <http://www.social-networking.ru/az/11>. — Название с экрана.
10. Иванов Д. В. Виртуализация общества [Электронный ресурс] / Д. В. Иванов. — СПб. : «Петербургское Востоковедение», 2000. — 96 с. — Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/ivanov_virtual/Ivanov_index.php. — Название с экрана.

11. Монахов В. Н. СМИ и Интернет: проблемы правового регулирования / В. Н. Монахов; отв. ред. М. В. Горбаневский. — М. : Экопринт, 2003. — 320 с.
12. Оніщенко Н. М., Сунегін С. О. Проблеми протидії правопорушенням в інформаційній сфері: реалії та перспективи / Н. М. Оніщенко, С. О. Сунегін // Віче. — 2012. — №11 (320). — С. 33–36.
13. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. №2657-XII (у редакції від 10 серпня 2012 р. №5029-17 зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>. — Назва з екрана.
14. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. №2939-VI (у редакції від 13 червня 2012 р. №4711-17 зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>. — Назва з екрана.
15. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України від 9 січня 2007 р. №537-V [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/537-16>. — Назва з екрана.
16. Про телекомунікації: Закон України від 18 листопада 2003 р. №1280-IV (у редакції від 10 серпня 2012 р. №5029-17 зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1280-15>. — Назва з екрана.
17. Про захист інформації в інформаційно-телескомунікаційних системах: Закон України від 5 липня 1994 р. №80/94-ВР (у редакції від 30 квітня 2009 р. №1180-17 зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80>. — Назва з екрана.
18. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 р. №964-IV (у редакції від 13 червня 2012 р. №4711-17 зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>. — Назва з екрана.